

NÁDASDY ÁDÁM

KÁLMÁN LÁSZLÓ 1957–2021

2021 októberében halt meg váratlanul, mindössze 65 évesen Kálmán László, az ELTE docense, a Nyelvtudományi Intézet kutatója, nekem személyes munkatársam és barátom. Budapesten született 1957-ben, apja újságíró volt, anyja szobrász, négy fivéréből ő volt a legfiatalabb. A Radnóti Miklós Gimnáziumban érettségizett, itt franciát tanult a legendás Pataki Páltól, akit mesterének, később barátjának tudhatott. Pataki ültette el benne a nyelvek iránti szakmai érdeklődést. Érettségi után az ELTE spanyol–francia szakára járt, majd általános nyelvészetet hallgatott. 1981-ben végzett, két évre rá már megszerezte a „kisdoktorit” (ez a mai MA szintnek felel meg). Angolul, németül, hollandul is tudott, és rengeteg további nyelvből százféle dolgot, mert egyszerre volt modern és régimódi tudós. Régimódi, mert szerette az adatokat, olyan örömmel gyűjtötte és tárolta őket, mint a régi botanikus, akinek a növénygyűjteménye a legfontosabb – Kálmán a nyelvi adatokat szemlélte ilyesfajta élvezettel. Ugyanakkor modern volt, követte a nyelvtudomány legújabb elméleti fejleményeit, bárhol a világon megállta volna a helyét mint egyetemi oktató vagy kutató, nem riadt vissza az absztrakciótól, a logikától, a matematikai szimbólumoktól.

Az egyetem után a Filmtudományi Intézetben talált állást, kiadványokat szerkesztett, de közben bejárt a Nyelvtudományi Intézetbe, ahová pár év múlva át is került. Itt

Forrás: elte.hu

Kiefer Ferenc professzor vezetésével szerzte meg kandidátusi címét (ez a mai PhD-nek felel meg) a jelentéstan területén, ami a nyelvészetnek talán a legelvontabb ága. Kálmán otthon volt a többi szakágakban is: hangtan, mondattan, nyelvtörténet. Kutatott Svájcban, tanított Hollandiában. Pár évig dolgozott egy – akkori forradalmian újnak számító – mesterséges-intelligencia-cégnek, ott kamatoztatta nyelvész

és logikai tudását. Később, amikor az ELTE-n a Soros Alapítvány támogatásával megindulhatott az elméleti nyelvészet szak, ő lett az egyik legnépszerűbb tanár: tanított szűken vett szaktárgyakat, valamint a szélesebb bölcsészhallgatóságnak általános nyelvészetet. Többször dolgoztunk is együtt: a *Strukturális Magyar Nyelvtanban* a hang-

súlyról szóló fejezetet együtt írtuk, a Bartók rádióban kora reggelente kis nyelvészeti műsorokat csináltunk (ezek meg is jelentek kötetben: *Hárompercesek a nyelvről*).

A nagyközönség Kálmánt elsősorban mint tudományos ismeretterjesztőt ismerte, aki fáradhatatlanul válaszolt kérdésekre, és oszlatott kételyeket. Ő tette széles körben ismertté a tényt, hogy a nyelvészet – mint minden tudomány – a tárgyát értékmentesen vizsgálja, tehát a nyelvész nem mondhatja, hogy valamely szó, kifejezés csúnya vagy rossz vagy helytelen, mert ezek nyelven kívüli, társadalmi vagy lélektani ítéletek. Ezt persze sokan félreértették, mintha Kálmán azt hirdetné, hogy ezután mindent szabad a magyarban. Nem: ő is szigorúan betartotta a művelt nyelvhasználat konvencióit, beleértve a helyesírást – csak azt igyekezett megmagyarázni, hogy ezek illemszabályok, amelyek fontosak, csak nyelvészeti alapjuk nincs.

Jó hazafi volt, de ezzel nem kérkedett soha: tette a dolgát, írásaiban, rádióműsoraiban (ezek egyikét, a Szószátyárt vele csinálhattam) mindig a magyar nyelv gazdagságát, izgalmasságát igyekezett bemutatni – de azt sose mondta, hogy a magyar különb volna más nyelveknél. Szerelmese volt a magyar nyelvnek, minden rezdülését, változását érdeklődéssel figyelte, azt is, amit sokan csúnyának vagy kerülendőnek tartanak. Szívügye volt a határon túli magyarság: nyelvhasználatukat, helységneveiket, szokásaikat fontosnak tartotta megismerni – de azt is, hogy a többségi nyelveket, a román, szlovákot, szerbet, ukránt mi is becsüljük, értsük, mert csak így lehet előrelépni a megbékélés felé. Egyik jelentős alkotása, hogy Orsós Anna társszerzővel megírta a beás-cigány nyelv nyelvtanát: ez a román nyelv egy elkülönült, archaikus változata, melyet Baranyában beszélnek a legszegényebbek. Kálmán László azt vallotta, amit Roman Jakobson, a 20. századi nagy nyelvész mondott (egy ókori mondást kölcsönvéve): *Linguista sum, linguistici nihil a me alienum puto*. Nyelvész vagyok, semmi sem idegen tőlem, ami nyelvi.

Halálával egy mindig vitakész, mindig jobbítani igyekvő, tanítványait komolyan vevő szakembert veszítettünk el.